

Joke de Wolf

Praten over het verleden moet je leren

Interview met cultureel antropoloog Rose Mary Allen

Rose Mary Allen.
Fotografie: Studio Kort
Photography

Rose Mary Allen (Curaçao, 1950) is cultureel antropoloog. Ze is sinds dit jaar buitengewoon hoogleraar Cultuur, gemeenschap en geschiedenis aan de University of Curaçao, in het bijzonder met betrekking tot het lokale en het Caribische perspectief.

Vanuit Curaçao spreekt ze via een video-verbinding. Het is midden juli, enkele weken eerder heeft burgemeester Halsema van Amsterdam bij de Ketikoti-herdenking in de hoofdstad excuses aangeboden voor de betrokkenheid van het stadsbestuur bij het slavernijverleden.

Allen vindt het een moedige stap, maar... het is een éérste stap. 'Excuses moeten niet alleen komen van de burgemeester, of, wie weet, van de regering, maar van de hele gemeenschap. Maar hoe verder? Het mag niet bij deze symboliek blijven.' Een van de aspecten waarin Allen ruimte ziet, is het denken. In taal, uitdrukkingen en gebaren.

Het slavernijverleden is in de Curaçaose samenleving nog duidelijk aanwezig, ziet Allen. 'Onze relaties tegenover elkaar zijn heel zwart-wit. Je voelt het slavernijverleden nog in de taal, in hoe mensen over elkaar denken, de privileges die sommige groepen nog hebben in de samenleving. Vooral op basis van kleur, niet alleen vanuit de overheid of vanuit ingesleten gewoontes, maar zelfs binnen families.'

Allen: 'Wij hebben in de Cariben een andere rol gespeeld in de slavernij dan bijvoorbeeld in Suriname. Hier had de slavernij wel een belangrijke rol in de economie, Curaçao was heel lang een doorvoerhaven voor slaafgemaakten uit Afrika, die werden doorverkocht naar elders. Het plantageleven was anders vanwege het droge klimaat, maar niet minder onmenselijk. Maar de schuld en de schaamte hierover moeten niet vooropstaan. Er moeten, vanuit een bredere visie, diepere gesprekken komen. We moeten oog hebben voor de gevolgen die dit voor ons heeft gehad.'

Praten over het verleden moet je leren, denkt Allen. Het onderwijs heeft hierin een belangrijke taak. 'Je voedt jongeren op die worden grootgebracht met narratieven die niet altijd kloppen. Onderwijs moet een grote bijdrage leveren aan ons denken over het slavernijverleden, en aan hoe dat zich manifesteert in de toekomst. Hierin is ook een taak weggelegd voor het Nederlandse beleid op het gebied van historisch onderzoek en onderwijs.'

Cultuur stopt niet zomaar

Met de term 'koloniaal verleden' heeft Allen moeite. Want: 'Is het wel een verleden? Het zit nog steeds in hoe mensen hier over zichzelf denken: het referentiekader is toch vaak het moederland, Nederland. Men vergelijkt zich altijd daarmee, terwijl er ook heel mooie dingen ontstaan vanuit hier, zoals het denken over relaties van mensen met hetzelfde geslacht. Afkeer daarvan wordt vaak gezien als iets dat eigen is aan onze cultuur, maar als je goed kijkt is dat denkbeeld eigenlijk gebracht door het koloniale moederland, en wordt dat nu gezien als de eigen cultuur. Terwijl in de eigen culturen same sex-relaties vaak juist wel geaccepteerd werden.'

In de praktijk ziet Allen ook op de Cariben nog veel werk wat betreft het wegnemen van koloniale machtsverhoudingen. Hoe dat precies moet gebeuren, laat ze graag ook vanuit de psychologie en de sociologie benaderen. 'Ik kan wel zeggen dat er een erfenis is en wat het is, maar voor de aanpak vanuit het individu en de samenleving heb je een multidisciplinaire benadering nodig. Meerstemmigheid en luisteren naar elkaar zijn heel belangrijk. Cultuur, ook koloniale cultuur, is niet iets dat zomaar stopt. Verandering moet langzaam groeien, vanuit een open dialoog.'

Een koloniale invloed op de cultuurbeleving is bijvoorbeeld het onderscheid tussen lage en hoge cultuur. Dat werkt in het systeem in het Europese Nederland, maar heel expliciet is het nog steeds in het Caribisch gebied. 'De cultuuruitingen uit het koloniale moederland worden als hoog gezien en de cultuur van de massa, de gekoloniseerde wereld, als minderwaardig. Bij die hoge cultuur, bijvoorbeeld de opera en

de schilderijen uit de zeventiende eeuw, horen privileges, waardoor je jezelf hoger kunt stellen dan mensen die niet met zulke dingen zijn opgegroeid. Daar zouden ook beleidsmakers zich beter bewust van moeten zijn.'

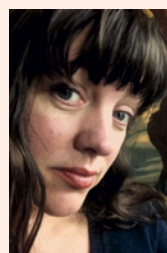
Waken voor clichés

De ongelijke machtsverhouding leidt niet alleen tot misbruik van privileges, het zorgt er ook voor dat sommige cultuuruitingen verdwijnen. Allen: 'De culturele uitdrukkingen zoals Winti (in Suriname) en Tambú (op Curaçao) werden niet alleen gebagatelliseerd, maar ook gecriminaliseerd. Nu, dankzij de ontwikkeling van het emancipatorisch denken, krijgen die culturele uitdrukkingen steeds meer aandacht.'

In de Nederlandse musea is duidelijk meer aandacht voor het koloniaal verleden. 'Zodat niet alleen vanuit de machthebbers, maar ook vanuit de cultuuruitingen de meerstemmigheid hoorbaar en zichtbaar is. Het is mooi dat het getoond wordt, het is nog belangrijker dat er geluisterd wordt. Zodat het denken ook verandert.'

Vanuit Nederland ontbreekt de kennis vaak over het Caribisch gebied, meent Allen; de kennis over Nederland is veel groter dan andersom. Ook daar ligt een taak voor het onderwijs. 'Denkpatronen begrijp je beter als je meer over elkaar weet, en dat moet van twee kanten komen. Maar de belangstelling is vaak nog vooral negatief – op het gebied van criminaliteit bijvoorbeeld. Je ziet dat er beetje bij beetje positieve aandacht komt voor wat er hier gebeurt.' Tegelijkertijd moet die aandacht ook waken voor clichés. 'Cultuur verandert, je moet je blik niet laten verstenen.'

Uitwisselingsprogramma's en culturele samenwerking kunnen clichés naar boven brengen, denkt Allen. 'Niet vanuit een hiërarchisch denken. Maar omdat je elkaar nodig hebt vanuit het mens-zijn.' ●

Joke de Wolf is kunsthistoricus en schrijver. Haar kunst- en cultuurkritieken staan regelmatig in dagblad *Trouw* en *De Groene Amsterdammer*